

ASAF HÂLET ÇELEBİ'NİN ÖLÜMÜNDEN İKİ YIL ÖNCE YAYIMLANMIŞ BİR KURGU RÖPORTAJ

Yusuf Turan Günaydın

■ Millî Kütüphane'de bulunan Atatürk Belgeliği'nde Asaf Hâlet Çelebi için hazırlanmış kupür derleme dosyasını¹ incelerken rastladığımız bir kurgu röportaj birkaç bakımdan dikkat çekicidir. *Yücel* dergisinin 5 Mart 1956 (C III, S 5) tarihli nüshasında yer alan bu metin, gazeteci İsmet Barlok tarafından hazırlanmıştır ve "Asaf Hâlet Çelebi'nin Kitapları Arasında" başlığını taşır. Çelebi'nin kurgu cevapları, "Benim Gözümlle Şiir Davası" başlıklı yazı dizisinden², diğer bazı röportajlarından, hatta *Om Mani Padme Hum*'dan ve Rumca bir dergiden iktibas edilmiştir.

Barlok, soru ve cevapları numaralandırmış, her cevabın bitiminde parantez içinde hangi kaynaktan alındığını belirtmiştir. "*İstanbul dergisi*" diyerek bu dergide yayımlanan söz konusu yazı dizisini kastetmiştir.³ Yaptığımız karşılaştırma Barlok'un, metni röportaj üslubuna uydurmak için bazı tasarruflarda bulunduğunu göstermektedir.

Barlok, toplam 24 sorudan sekiz tanesinin cevabını adını vermediği Rumca bir dergiden almıştır. Kurgu röportajda yer alan cevaplardan 10, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23 ve 24. cevaplar Rumca dergiden alıntılanmıştır. Dolayısıyla Asaf Hâlet'in Rumca bu dergide yazıları da yayımlanmış olabilir. Fakat burada yayımlanmış herhangi bir yazı veya röportajının, yazılarının derlendiği kitaplara girmediği görülmektedir. Çünkü Hakan Sazyek'in derlemesinde ve *Hece*'nin *Asaf Hâlet Çelebi Kitabı*'nda Rumca bir dergiden derlenmiş herhangi bir yazı yer almaz.

¹ BYG KUP ZRF, Asaf Hâlet Çelebi (27 kupür).

² Bk. Asaf Hâlet Çelebi, *Bütün Yazıları*, haz.: Hakan Sazyek, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 145-175.

³ Hangi cevabın, *İstanbul* dergisin hangi sayısından alıntılandığı yerinde gösterilmiştir.

Sorulardan sekiz tanesinin cevabı *İstanbul* dergisinde yayımlanan yazı dizisinden, üç tanesi çeşitli röportajlarından alınmıştır. *Om Mani Padme Hum*'dan alınan dört tanesi ise sadece şiir parçalarını ihtiva eder. Bir tanesinin ise kaynağı belirtilmemiştir. O da Rumca dergiden alınan soruların arasında yer aldığı için bu kaynaktan alındığı düşünülebilir.

Röportaj metnini kurgulayan İsmet Barlok'un Asaf Hâlet'in şiirini iyi tanıdığı düşünülebilir. Kurgu röportaj Asaf Hâlet'in ölümünden iki yıl önce yapıldığı için, şairin kontrolü altında düzenlenmiş olabileceği de düşünülebilir. En azından tasvibi alındıktan sonra yayımlanmış olmalıdır. Bu durumda röportajın bütünü önem kazanırsa da elbette metnin Çelebi tarafından yayınlamadan önce görülmüş olduğundan emin olamayız.

Diğer sorulara verilen cevaplar Asaf Hâlet Çelebi'nin artık kolayca ulaşılacak eserleri içinde yer almaktadır. Rumca dergide yer alan ifadelerinin ise gözden kaçmış olabileceğini düşünebiliriz.

Burada kurgu röportajın bütünü iktibas edilecektir.

Kurgu Röportajın Metni

“Asaf Hâlet Çelebi'nin Kitapları Arasında” İsmet Barlok

Soru 1. Genel olarak şiir nedir?

Cevap 1. *En umumî manada şiir, güzelliğe varmak için kelimeleri tertip etmek sanatıdır. Şu hâlde şiir ses unsurlarının yani ahengin, diğer taraftan da mâna denilen mücerret elemanların ve tasavvuru mümkün olan medlullerin yani hayallerin bir araya gelmesinden hâsıl olan bir şeydir. Bu da mantık dâhilinde yapılır (İstanbul dergisi).⁴*

Soru 2. Ressamın, bestecinin, mimarın, şairin iptidai maddeleri nelerdir?

Cevap 2. *İnşada, bestekârın kullandığı iptidai madde nota, ressamın boya, mimarın taş olduğu gibi şairin iptidai maddesi de kelimedir (İstanbul dergisi).⁵*

Soru 3. Anlam ve hayal daha çok nerede yerleşmiştir?

Cevap 3. *Çok defa anlam ve hayal şiirde olduğu kadar ve belki de daha çok masal-larda ve efsanelerde gemi azya alabiliyor (İstanbul dergisi).⁶*

Soru 4. Şair vezin ve kafiye uysa, şiire ne katar?

Cevap 4. *Her şeye rağmen bir Bâkî, vezin ve kafiye riayet etmekle beraber yine kendi iç dünyasından bir şeyler duyurmaya, bir Nef'i klasik mübalağalar içinde muhayyilesini koşturmağa imkân bulabilmiştir (İstanbul dergisi).⁷*

⁴ *İstanbul*, Temmuz 1954, S 9 (Kısmi tasarruflarla).

⁵ *İstanbul*, Temmuz 1954, S 9.

⁶ *İstanbul*, Temmuz 1954, S 9.

⁷ *İstanbul*, Temmuz 1954, S 9.

Soru 5. Şiirde bazı kelimelerin sözlükteki anlamlarını aramak gerekli midir?

Cevap 5. Şiirde bazı kelimelerin lügat manalarını aramak da bence lüzumsuzdur. Çünkü şiir kelimelerin bir araya gelmesinden hâsıl olan büyük bir kelimedenden başka bir şey değildir (İstanbul dergisi).⁸

Soru 6. Sanatta malzemeyi süslemek doğru mudur?

Cevap 6. Malzemelerini içlerinde yoğurmasını ve onların üzerinde sanat ruhuyla çalışmayı beceremeyen kimseler kendi tabiriyle bu malzemeyi “süsleseler” bile bu süs göz boyamak için yapılan bir tüccar ambalajından başka bir hüküm ifade etmez. Asıl hüner kendi yaptığı terkibi gösterebilmektir (Röportajlarından).⁹

Soru 7. Şiirdeki gizli mantığı nasıl anlamalı?

Cevap 7. Bunun için iki şey tavsiye olunabilir:

1. Her mısraı gazete okur gibi değil fakat tasavvur ederek okumak.
2. Mukayese etmek. Böylece şiiri anlamak için önce onu ayırt etmesini bilmelidir (İstanbul dergisi).¹⁰

Soru 8. Şiirde tekrar nedir, izah eder misiniz?

Cevap 8. “Tekrar” eski edebiyatta çok kullanılan bir sanat. Eskiler bunu şiire hamle, hareket, dinamizm vermek için kullanırlardı. Halbuki ben bilakis durgunluk, tembellik ve salıntı vermek için ihtiyar ediyorum. “Mansur” adlı şiirimde: “Renkler güneşten çıktılar / renkler güneşe girdiler / Renkler güneşsiz öldüler / Ne renk gerek bana ne renksizlik.”

“Uyanıklık” şiirimde: “Uyanık yollar yürüyorum / Uykuda yollar yürüyorum / Uykuda insanlar görüyorum / Niçin gördüğümü bilemiyorum.” diyorum.

Tekrarlamalar yerinde olmak şartıyla ahenk unsurlarından birini teşkil eder. Bence tekrar sayıklamayı ifade eden, statique bir ruh haletinde kullanılması gereken ahenk unsurudur (İstanbul dergisi).¹¹

Soru 9. Maddi ve manevi hayatınız arasında ayrılık var mıdır?

Cevap 9. “Bakanlar bana / gövdemi görürler / ben başka yerdeyim / gömenler beni / gövdemi gömerler / ben başka yerdeyim” (İstanbul dergisi).¹²

Soru 10. Şairin asıl sanatı nedir?

Cevap 10. Bence şairin asıl sanatı ruh anlarını ifade etmek hususundaki kabiliyetidir (Rumca dergiden).

⁸ İstanbul, Temmuz 1954, S 9.

⁹ Asaf Hâlet bu mealde bir cevabı çeşitli röportajlarında vermiş olmalıdır.

¹⁰ İstanbul, Ağustos 1954, S 10.

¹¹ İstanbul, Eylül 1954, S 11.

¹² İstanbul, Eylül 1954, S 11.

Soru 11. Gençlik korkularına karşı neler duydunuz?

Cevap 11. “Romantik gençliğim / Ejderhalar çıkartıyorum / Onun kovuklarından / Alevler çıkartıyorum / Yağmur karaltıları altında / Hazin, yürüyorum (Om Mani Padme Hum).

Soru 12. Masallarınıza bir örnek verir misiniz?

Cevap 12. “Bana aynada bir suret göründü / benden başkası / bilmem memleket-i Çin’den midir / ya Maçin’den mi / sordum kimsin diye / bir kahkaha atıp / ben Çin padişahının kızı / çoktandır âşıkınım, dedi / dedim çık o aynadan / hayalimi çalan / hayalim olmazsa olmasın / yalnız var olduğuna inanmak için / ellerim sana dokunsun / bana Çin padişahının kızı / gelemem dedi / ancak bir gün hayalin gibi seni de / bu aynanın içine alıp kaybolacağım (Om Mani Padme Hum ve röportajlarından).

Soru 13. Sokakta yürürken kendinizden bir şey eksildiğini hissedersiniz?

Cevap 13. “bir adım attığım yerde / ne vardı ki gitmemle kayboldu / her adımda / sonsuz benler koyuyorum boşluğa / ve gene ben dolmuyorum / geçip gittiğim yerlerde / iç içe / öne ve arkaya bakan / bir sürü benler koymuşumdur / eskileri çocuk / şimdikiler ihtiyar (Om Mani Padme Hum).

Soru 14. Şiirlerinizde mistisizme zaafınız olduğunu itiraf eder misiniz?

Cevap 14. Şimdiye kadar hakkımda yapılan tenkit ve itirazlara rağmen hiç korkmadan, çekinmeden şiirlerimde mistisizmin büyük rol oynadığını itiraf ediyorum (İstanbul dergisi).¹³

Soru 15. Birkaç mistik örnek verir misiniz?

Cevap 15. “Kendim kaybolup, deniz oldum.” Veya: “zaman nedir unutarak / açıp ağzımı / bütün denizleri içtim” (Om Mani Padme Hum).

Soru 16. Şiirleriniz taklit edilir mi?

Cevap 16. Taklit edilmek şöyle dursun üzerine fazla iyilmekle kayboluvmeleri bile muhtemeldir (Rumca dergiden).

Soru 17. Ne zaman yazmaya başladınız?

Cevap 17. 17 yaşında. Çok küçükken yazdım ve çok küçükken sustum. Yeniden yazmaya başladığımda 30 yaşındaydım (Rumca dergiden).

Soru 18. İran ve Arap edebiyatını ne zaman tanıdınız?

Cevap 18. On yaşından sonra tanıdım ve tesiri altında kaldım. Fakat Garb’ı da severim: Verlaine, Rimbaud (Rumca dergiden).

Soru 19. İlk şiir kitabınız ne zaman çıktı?

Cevap 19. 1942’de ilk eserim He neşredildi (Rumca dergiden).

¹³ İstanbul, Aralık 1954, S 14’ten kısmi tasarruflarla alıntıdır.

Soru 20. Sürrealist diyenler var size, ne dersiniz?

Cevap 20. Değilim, ne olduğumu bilmiyorum. Hiçbir mektebe tâbi değilim. Hiç kimseye benzemem. Bana benzemelerini istemem (Röportajlarından).

Soru 21. Romantik misiniz?

Cevap 21. Hayır, hayır değilim. Çünkü samimiyim. Çiçekler, kıyılarda sandallar, aylar, utanmalar, ahlar, vahlar vs.den nefret ederim. (Rumca dergiden).

Soru 22. Bizde roman var mı?

Cevap 22. Edebîsi yok. Yani Garb'ın istediği gibisi yok.

Soru 23. Hikâyeciliğimiz var mı?

Cevap 23. Evet, var. Başta en güzel misali Sait Faik.

Soru 24. Sanat hür müdür?

Cevap 24. Sanat hür olarak doğdu ve insanlar ne kadar esaret altında kalsa da o hürriyetini muhafaza edecek (Rumca dergiden).

İsmet Barlok Kimdir?

Asaf Hâlet'le bir kurgu röportaj hazırlayan İsmet Barlok *Yücel* dergisinde sadece röportajlarıyla gözüken bir isimdir. *Yücel* dergisinin fihristinde Barlok'un toplam dört kurgu röportajı yayımlanmıştır. Gazeteci olması muhtemel Barlok, Çelebi'nin dışında Memduh Şevket Esendal, Orhan Veli ve o sıralar hayatta olmayan Ömer Seyfettin'le de aynı tarzda bir röportaj hazırlamıştır.¹⁴ *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*'nde ise folklor derlemeleri ve anma yazılarıyla gözükmüştür.¹⁵

Nebioğlu'nun *Kim Kimdir Ansiklopedisi* (1961-1962) ve benzeri biyografik kaynaklarda gözükmeyeceği gibi, gazeteci olması ihtimaline binaen baktığımız *Türk Basınında Kim Kimdir* 1977) adlı kitapta da biyografisine rastlanmaz. Biyografik kaynaklarda hakkında bilgi bulamadığımız Barlok, basılı herhangi bir kitabı Millî Kütüphane'ye girmedeği için herhangi bir kitap da yayımlanmamış gözükmektedir.

¹⁴ Asaf Hâlet röportajının dışındakiler şunlardır: İsmet Barlok, "Memduh Şevket Esendal'ın Kitapları Arasında", *Yücel*, 1956, C IV, S 6; "Orhan Veli'nin Kitapları Arasında", *Yücel*, Yıl: III, 1956, S. 3; "Ömer Seyfettin'in Kitapları Arasında", *Yücel*, C V, 1956, S 7.

Bk. Elvan Torun, "Dergideki Yazıların İndeksi", *Yücel Dergisi ve Dergi Etrafında Gelişen Edebî Faaliyetler*, GÜ SBE Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 288.

¹⁵ Bk. "Bir İzmir Masalı: Göz Açan Babanın Kızı Masalı", der. İsmet Barlok, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, Nisan 1965, S 189, s. 3722-3723; "Elazığ Folkloruna Kısa Bir Bakış", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, Nisan 1970, S 249, s. 5592-5595; "Genç Bir Sanatçıyı Kaybettik: Sihirli Kavak Çalıcısı Sadık Karadeniz Öldü (1945 Sürmene – 1973 Sandıklı)", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, Nisan 1974, S 297, s. 6958-6959.

Sonuç

Başta da belirttiğimiz gibi Barlok'un kurguladığı Asaf Hâlet röportajı dikkat çekici özellikler göstermektedir. Barlok, ya çok okuduğu ve beğendiği şair ve yazarlarla kurgu röportajlar hazırlamış veya iyice okuyup inceledikten sonra böyle bir işe girişmiş olmalıdır. Elbette o tarihlerde hayatta olmayan Ömer Seyfettin hariç, bu yazarlarla görüşerek ve onların kontrolü dâhilinde bir çalışma ortaya koymuş da olabilir.

Asaf Hâlet için hazırladığı sorular, şairin en çok önem verdiği bazı hususlara dairdir. Dolayısıyla her yazara sorulması âdet olan cinsten ve sıradan sorular değildir. Fakat kurgu röportajının sorularını hazırlarken önce şair/yazarın kitaplarına ulaşmış gözükmektedir. Zaten dört kurgu röportajının dördünün de başlığı "... Kitapları Arasında" şeklindedir. Yanı sıra bir gazete ve dergi arşivi de taramış gözükmektedir. Soruların kaynağı başta şairin *Om Mani Padme Hum* adlı şiir kitabı olmak üzere çeşitli gazete ve dergilerde daha önce yayımlanmış bazı röportajlarıdır. Taradığı süreli yayınlarda Asaf Hâlet'le Rumca bir gazetede yapılan röportaja da ulaşmıştır. Bu durumda Rumca biliyor olması kuvvetle muhtemeldir.

Asaf Hâlet'in bütün yazı ve röportajları kitaplaştırılmış olsa da -bu tür çalışmalarda rastlanması olağan bir durum olarak- bu kitaplaştırma çalışmasında gözden kaçmış başka yazı ve röportajlarına da rastlanmaktadır. Bunlardan ikisini daha önce yayımlamıştık.¹⁶ Burada metnine yer verdiğimiz kurgu röportaj da söz konusu toplamın içinde yer almamaktadır.

Asaf Hâlet üzerinde çalışmalar sürdükçe böyle sürprizlerle karşılaşılması kaçınılmazdır.

¹⁶ Bk. "Asaf Halet Çelebi'nin Gözden Kaçmış Bir Tercümesi", *Hece*, Mayıs 2007, S 125, s. 151-154 ["Gitancalı'den 5 Metnin Tercümesi"]; Y. T. Günaydın, "Asaf Halet Çelebi'nin *Bütün Yazıları*'na Girmemiş Bir Tercümesi", *Hece*, Nisan 2013, S 196, s. 128-131 ["İran Mistik Edebiyatından Tercüme: Hatif-i Isfahani Terci-i Bend"].